

nu este indicat, nici în altă parte a manuscrisului nu se face vreo aluzie la vreun izvor bulgăresc după care s-ar fi copiat. Această notă, scrisă de mîna lui Todor Pirdopski, ca și confruntările prealabile ale unor pasaje din manuscris cu cele corespunzătoare din celelalte două traduceri ne îndreptătesc să presupunem că nu este vorba de o copie ci de *autograful celei de a treia traduceri a Alexandriei din limba română*. Traducerea, după cum mărturisește autorul ei, este făcută în Bulgaria „în satul ocrotit de Dumnezeu Protopopini, adică Pirdop”. Nu sîntem informați dacă a tradus după un manuscris sau după un text tipărit. Comparația cu textele românești tipărite sau manuscrise pe care le-ar fi putut folosi în 1826 dascălul Todor Pirdopski ne-ar putea da răspunsul în mod categoric la această problemă.

În Biblioteca Națională din Sofia se mai găsește și un alt manuscris, fragmentar, al *Alexandriei*¹, operă a unui cărturar necunoscut Ioan Raikovici Kifalov din Teteven. Textul de pe coperta interioară indică în mod categoric că aceasta este o traducere din limba română, făcută în România după a treia ediție a *Alexandriei*. Iată cum își intitulează traducerea sa Ivan Kifalov:

«Исторія на Александъръ съга третій пжтъ типарено на влшки, а в влшки на славнобългарска нашъ языкъ съ рско-прекелено четвртій пжтъ отъ Иоанна Райковича кифаловъ, роломъ Тетевница.» (*Istoria lui Alexandru, acum a treia oară tipărită în română, iar din română în limba noastră slavo-bulgară, cu mîna este tradusă a patra oară de Ivan Raikovici Kifalov de fel din Teteven*).

Pe cele 8 foi păstrate din acest manuscris nu este indicat anul traducerii. Lipsesc de asemenea date referitoare la locul unde s-a făcut traducerea — în Bulgaria sau în România. Cu siguranță se poate spune numai că Ioan Kifalov a tradus după apariția celei de a treia ediții a *Alexandriei*, dar nici istoricii literari români nu cunosc pînă în prezent un exemplar în care să se fi păstrat foaia de titlu din care se reiasă că a fost „a treia oară tipărită”². În consecință, această a treia ediție nu este databilă deocamdată. Tot ce se poate spune este că a apărut după 1824, cînd s-a tipărit ediția a II-a.

Numele traducătorului, Ioan Raikovici Kifalov, din orașul Teteven, este aproape necunoscut științei. Nu s-au păstrat opere literare originale sau traduceri semnate de el. Provine dintr-o familie de intelectuali progresiști. Bunicul lui, Ioto Kifalov, a fost învățător — îi învăța pe copiii din Teteven în casa lui proprie din oraș³. Și tatăl său, Raiko Kifalov a fost preot și învă-

¹ B. Tonev, *op. cit.*, vol. II, p. 486, nr. 797.

² Pentru această problemă vezi Ioan Bianu și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche*, vol. III, fasc. III—VIII, București, 1936, p. 435—436. La Biblioteca Academiei Române există un exemplar, fără foaie de titlu, cu text altfel tipărit decît în ediția a II-a. Acest exemplar descris în volumul IV al B.R. V. pag. 315 și considerat de prof. Dan Simonescu anterior ediției din 1924 este socotit de Mircea Tomescu a fi tocmai ediția a III-a. Vezi *Cărțile populare în literatura românească*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu, vol. II, București, 1963, pag. 222, Nota 1. Poate că tocmai confruntarea textului cu versiunea bulgară ar putea stabili dacă e într-adevăr ediția a III-a.

³ D. D. Stoicev, *Teteven, минало и днес*, Sofia, 1924, p. 54